

Warpenius Vilma

Nuorten kostamista ymmärtämässä: Kirjallisuuskatsaus kostamisen riskitekijöistä ja yhteydestä nuorten väkivaltakäyttäytymiseen

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Opetus- ja kasvatustieteiden tutkimusohjelma

Kasvatuspsykologia

2024

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Nuorten kostamista ymmärtämässä: Kirjallisuuskatsaus kostamisen riskitekijöistä ja yhteydestä nuorten väkivaltakäyttäytymiseen (Vilma Warpenius)

Kandidaatin tutkielma, 32 sivua

Kesäkuu 2024

Tämä tutkielma käsittelee kostoja nuorten keskuudessa. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millainen merkitys kostonolla on nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla ja mitkä tekijät vaikuttavat nuorten alttiuteen koston tai ajatella kostonhakuisesti. Nuorten väkivaltakäyttäytyminen on noussut huolenaiheeksi viime vuosien aikana, eikä koston merkitystä sen taustalla ymmärretä vielä tarpeeksi hyvin. Syitä nuorten väkivallan taustalla on tutkittu paljon, mutta huomiot kostonon liittymiseen ovat jääneet vähemmälle. Koska kostonolla on aikuisten keskuudessa todistettu olevan yhteys väkivaltarikollisuuteen, on perusteltua tutkia myös nuorten kostamista ja kostoajatuksia.

Tutkielma on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka aineistona toimii 14 kansainvälistä, vertaisarvioitua julkaisua. Kirjallisuuskatsauksen avulla tarkastellaan aiheen aiempaa tutkimusta ja luodaan niiden pohjalta uutta tutkimusta. Aineiston analyysi tehtiin aineistolähtöisesti, keskittyen siitä esiin nousseisiin teemoihin.

Tulosten perusteella kosto voi olla merkittävä tekijä nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla ja toimia motiivina teoille. Kostamiseen vaikuttavat riskitekijät ovat väkivallan riskitekijöiden tapaan moniulotteisia ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tässä tutkielmassa kostonhaluun ja kostonon alttiuteen havaittiin vaikuttavan kiusatuksi tuleminen, tietyt neurokognitiiviset tekijät, tietyt sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset tekijät, väkivallalle altistuminen, yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaalinen ympäristö sekä ystävyysuhteet. Tutkimustulokset viittaavat tarpeeseen kehittää väkivallan ehkäisyyn kohdistuvia interventioita, jotka tunnistavat kostonon mahdollisena väkivallan motiivina ja huomioivat nuorten yksilölliset haasteet sekä väkivaltaisuuden taustatekijät. Nuorten kostamista on tärkeää tutkia lisää, sen ollessa uhka niin kostajan kuin kostonon kohteenakin olevan hyvinvoinnille.

Avainsanat: kosto, nuoret, väkivalta

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	7
2.1	Nuoruus.....	7
2.2	Nuorten rikos- ja riskikäyttäytyminen	8
2.3	Väkivalta.....	8
2.4	Kosto.....	10
3	Tutkimuksen toteutus	11
3.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite.....	11
3.2	Tutkimusmenetelmä.....	11
3.3	Tiedonhankintaprosessin kuvaus	12
4	Tulokset	14
4.1	Kosto nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla.....	14
4.2	Nuorten kostoajatuksiin tai kostoalittiuteen vaikuttavia tekijöitä	15
4.2.1	<i>Kiusaaminen</i>	15
4.2.2	<i>Neurokognitiiviset tekijät</i>	16
4.2.3	<i>Sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset prosessit</i>	18
4.2.4	<i>Väkivallalle altistuminen</i>	19
4.2.5	<i>Yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaalinen ympäristö</i>	20
4.2.6	<i>Ystävyysuhteet</i>	21
5	Pohdinta	23
5.1	Johtopäätökset ja pohdinta.....	23
5.2	Tutkimuksen arviointi ja rajoitukset	26
5.3	Mahdollinen jatkotutkimus	28
	Lähteet / References	29

1 Johdanto

Nuorten tekemät väkivaltateot ovat olleet viime vuosien aikana vahvasti esillä suomalaisessa mediassa (Hjelt, 2021; Jäntti, 2023; Koskinen, 2020). Huolta on herättänyt esimerkiksi tekijöiden entistä nuorempi ikä, tekojen raakuus, tekoihin liittyvän kuvamateriaalin jakaminen sosiaalisessa mediassa sekä pelko nuorten jengiytymisestä. Julkisen ja poliittisen keskustelun perusteella ilmiöön on viime aikoina havahduttu ja nuorisorikollisuuden vähentäminen näyttää olevan tärkeässä osassa jopa nykyistä hallitusohjelmaa (Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58). Oman huomioni ja mielenkiintoni aiheeseen liittyvässä keskustelussa, uutisissa ja tutkimuksessakin on herättänyt eräs niissä nykyisin usein toistuva asia: kosto.

Monet kriminologiset teorit, kuten paineteoria, väkivallan kulttuuriteorit, differentiaalisen assosiaation teoria ja sosiaalisen oppimisen teoria viittaavat siihen, että halu kostaa tai kostoja tukevat uskomukset edistävät väkivaltaa ja koston voi olla suuri rooli väkivallan syntymekanismissa (Lowe ym., 2022). McDonalidin ja Asherin (2018) mukaan kuitenkin suurin osa lapsista ja nuorista eivät osoita halua kostaa, vaikka heitä jopa provosoitaisiin siihen. Minua kiinnostaa, miksi pieni osa nuorista silti päätyy koston ja millainen suhde koston ja nuorten käyttämällä väkivallalla voi olla. Siksi kandidaatin tutkielmani tarkoitus on selvittää jo olemassa olevaan tutkimustietoon perehtymällä, voivatko kostoajatukset liittyä nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja minkälaiset taustatekijät voivat vaikuttaa siihen, että osa nuorista on toisia taipuvaisempia kostoajatteluun ja koston.

Ellosen ja Peltosen (2020) mukaan kostoja nuorten väkivallan taustatekijänä ei ymmärretä vielä tarpeeksi hyvin. Siinä missä väkivallan ennustajia on tarkasteltu monissa tutkimuksissa, vain harvat tutkimukset ovat tarkastelleet kostoja motivaatiotekijänä väkivaltarikollisuudessa (Lowe ym., 2022). Nuori voi olla esimerkiksi haitallisella tavalla sosiaalistunut koston ja ajatusmallien väkivaltaan liittyen ja oppineet oikeuttamaan koston (Ellonen & Peltonen, 2020; Recchia, Wainryb, & Pasupathi, 2019). Kosto voi myös toimia yhtenä coping-mekanismina tarjotessaan helpotusta negatiivisiin tunteisiin (Lowe ym., 2022) tai apukeinona ylläpitää sosiaalista statusta, omanarvon tunnetta tai sosiaalista järjestystä (Gogineni & Fallon, 2013).

Poliisin tulostietojärjestelmä Polstatin tietojen mukaan alle 18-vuotiaiden väkivaltarikollisuus on ollut kasvussa vuosina 2015–2021. Erityisen voimakasta tämä kasvu on ollut alle 15-vuotiaiden keskuudessa, ja väkivaltarikoksista prosentuaalisesti eniten ovat kasvaneet törkeät ryös-

töt, henkirikokset ja henkirikosten yritykset. Muiden ikäryhmien keskuudessa rikostaso on pysynyt vakaana tai laskenut (Danielsson, 2022). Myös uudemmat, 7.8.2023 keskusrikospoliisin poliisiasiaihin tietojärjestelmästä kootut tilastot kertovat, että alle 21-vuotiaiden väkivaltarikos-epäilyt, eli pahoinpitelyt, henkirikokset ja ryöstöt, ovat olleet kasvussa vuosien 2021–2023 aikana. Alaikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden osuudet väkivaltaan liittyvien rikosepäilyjen kohteena ovat myös edelleen olleet kasvussa, ja kehityksen voisi sanoa olevan huolestuttavaa (Keskusrikospoliisi, 2023). Myös Haapakankaan ja Kaakisen (2023) mukaan vuodesta 2019 alkaen alle 15-vuotiailla vakavien rikosten osuus vaikuttaa kasvaneen ja rikosten törkeysaste nousseen. On kuitenkin hyvä samalla huomioida, etteivät nämä tilastot ole aivan yksiselitteisiä kuvaamaan muutoksia nuorten rikollisuusasteessa, sillä niihin voi vaikuttaa esimerkiksi rikosten tuleminen aikaisempaa paremmin poliisin tietoon, lakimuutokset kuten lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuuden uudistus 2015 sekä koulujen ilmoittamisaltiuden kasvu oppilaiden rikosepäilyistä (Haapakangas & Kaakinen, 2023). Tilastot eivät myöskään kerro suoraan henkilömääristä, vaan sama henkilö voi olla epäiltynä useasta eri rikoksesta kyseisenä vuonna.

Syitä nuorten väkivallan ja rikollisuuden taustalla on tutkittu vuosien saatossa paljon. Tutkimukset ovat yksimielisiä siitä, että syyt ovat moniulotteisia sekä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja selitysmallien ajatellaan usein kytkeytyvän esimerkiksi yksilön ominaisuuksiin, perhetekijöihin, vertaisten vaikutukseen sekä kasvuympäristöön. Ellosen ja Peltosen (2020) mukaan tutkimus ja toimenpiteet ovat pitkään pysyneet varsin muuttumattomana, keskittyen huomioihin väkivaltaisten nuorten vähäosaisuudesta, vanhempien valvonnan puutteesta tai itsehillinnän haasteista. Suomessa tarvitaan lisää tutkimusta liittyen nuorisoriikollisuuden kehityskulkujen taustasyihin (Haapakangas & Kaakinen, 2023). Ellosen ja Peltosen (2020) mukaan yhtenä tekijänä nuoren väkivaltaa voi olla selittämässä monimutkainen uhatuksi tulemisen kokemus, ja riskitekijät nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla tulisi oppia ymmärtämään paremmin. Väki-valta saattaa toimia puolustusmekanismina ja haitallisena keinona ylläpitää psyykkistä taseapainoa, jolloin nuorille olisi tärkeää opettaa muunlaisia ongelmanratkaisukeinoja ja auttaa rakentamaan haitallisen maailmankuvan tilalle eri selitysmalleja (Ellonen & Peltonen, 2020).

Kuitenkin kosto nuorten väkivallan taustatekijänä vaikuttaa jääneen toistaiseksi vähälle huomiolle. Kosto-orientaatiolla on tieteellisesti todistettu olevan yhteys väkivaltariikollisuuteen (Mielityinen ym., 2022), mutta nuorten kohdalla kostamista ja kostoajatuksia ei olla vielä tutkittu kattavasti, ja siten lisätutkimusta tarvitaan (Mielityinen ym., 2022; Ellonen & Peltonen, 2020). Näkökulmaa nuorten väkivaltaa kohtaan on perusteltua laajentaa, sillä viime vuosina ilmiön voisi katsoa olevan ainakin joiltain osin muutoksessa, samalla yhteiskunnan eriarvoistumisen

ja nuorten mielenterveydenhäiriöiden määrän kasvaessa, eivätkä vanhat selitykset enää riitä pelkästään selittämään nuorten väkivaltaista käyttäytymistä.

2 Teoreettinen viitekehys

Tässä osiossa tarkastelen ja määrittelen tutkimuksen kannalta oleellisia avainkäsitteitä, joita ovat nuoruus, nuorten rikos- ja riskikäyttäytyminen, väkivalta ja kosto.

2.1 Nuoruus

Nuoruus määritellään ajanjaksoksi lapsuuden ja aikuisuuden välissä, johon voidaan Havighurstin (1972) mukaan laskea kuuluvaksi ikävuodet 12–18. Nuorisolaissa nuori käsitetään alle 29-vuotiaaksi (Nuorisolaki 1285/2016 § 3), kun taas Suomen rikoslakia sovellettaessa nuoriin pätee erityiset säännöt, jolloin nuoreksi rikoksentekijäksi katsotaan 15–20-vuotias henkilö (Laki nuorista rikoksentekijöistä 268/1940 § 1). Ikähaarukan määrittely ole yksinkertaista, sillä siihen vaikuttavat niin yksilölliset kuin kulttuurillisetkin tekijät. Nuoruudessa ihminen käy läpi suuria biologisia, kognitiivisia ja sosiaalisia muutoksia, joihin vaikuttaa muun muassa murrosikä, aivojen kehittyminen ja yhteiskunnan suhtautuminen ikävaiheeseen (Moshman, 2011). Ajanjakson aikana muun muassa ajattelun taidot kehittyvät, nuoren identiteetti muotoutuu ja moraalit kehittyvät (Moshman, 2011).

Nuoret alkavat kasvavissa määrin tarvita taitoja säännellä tunteitaan ja käyttäytymistään pitkän aikavälin tavoitteiden ja seurausten mukaisesti (Steinberg, 2005). Samalla nuoruuden ikävaiheeseen kuuluu itsenäistyminen ja etäännyminen niistä aikuisista, jotka aiemmin ovat tarjonneet heille ohjausta ja rajoituksia lapsuudessa (Steinberg, 2005). Nuoruusiässä vertaisten ja yhteisön vaikutus nuoreen korostuu (Dusing ym., 2019). Nuorten aivojen, käyttäytymisen ja kognitiivisten järjestelmien kehittyminen etenee keskenään eri tahtiin ja eri biologisten prosessien ohjaamana, joka selittää sitä, että nuoruusikä nähdään usein haavoittuvana ja sopeutumisen aikakautena (Steinberg, 2005). Nuoruusiän normaalia kehitystä voidaan ehkä parhaiten pyrkiä ymmärtämään tunteiden, älykkyyden ja käyttäytymisen yhteistoiminnan kautta (Steinberg, 2005).

Nuoruus voidaan jakaa varhais-, keski- ja myöhäisnuoruuteen. Steinbergin (2005) mukaan varhaisnuoruudelle tyypillistä on murrosiän mukana tuleva lisääntynyt emotionaalinen reaktiivisuus, itsetietoisuus, vertailu muihin ja herkkyys muiden ihmisten antamalle palautteelle. Keskinuoruudelle tyypillistä puolestaan on riskinoton alttius ja haasteet tunteiden- ja käyttäytymisen sääntelyssä, kun taas myöhäisnuoruudessa aivojen otsalohko kehittyy ja helpottaa tätä sääntelyä (Steinberg, 2005).

2.2 Nuorten rikos- ja riskikäyttäytyminen

Moffitt (1993) esittää, että rikoskäyttäytyminen ja niiden vaihtelu tulee jakaa kahteen osaan, eli vain nuoruusikään rajoittuvaan rikoskäyttäytymiseen ja elämän läpi jatkuvaan rikoskäyttäytymiseen. Näistä jälkimmäinen on määrällisesti pienempi ja ongelmallisempi ryhmä, joilla monisyiset ongelmat alkavat jo nuorena (Moffitt, 1993). Kun tarkastellaan nuorten rikoskäyttäytymistä yleisesti ottaen, huomataan että nuoruudessa lievät rikokset ovat yleisiä ja muutenkin rikos- ja muu ongelmakäyttäytyminen jokseenkin normaalia (Moffitt, 1993). Eniten rikoksia tehdään 18-vuoden iässä, jonka jälkeen teot lähtevät laskuun, ja lisäksi tilannekohtaisen antisosiaalisen käyttäytymisen voidaan todeta olevan jokseenkin yleistä nuoruudessa (Moffitt, 1993).

Steinberg (2004) tarkastelee nuorten riskinoton syitä ja korostaa tunteiden sekä sosiaalisten vaikutteiden merkitystä heidän toiminnassaan. Näiden vaikutteiden vuoksi nuoret eivät tosielämän tilanteissa rationaalisesti punnitse ja arvioi käyttöksensä riskejä ja seurauksia, vaikka alkavat olla ajattelun kehityksen puolesta aikuisen tavoin kykeneviä tällaiseen arviointiin (Steinberg, 2004). Myös nuoruusiän kehitykselliset ja identiteettiin liittyvät muutokset yhdessä lisääntyneeseen vertaisten vaikutukseen voivat johtaa siihen, että aggressiivisen käyttäytyminen nähdään positiivisemmin ja palkitsevammin, mikä voi lisätä sen esiintymistä (Dusing ym., 2019). Moffittin (1993) mukaan useat teoriat nuoruusiän riskinottoon liittyen viittaavat siihen, että ainakin osa tällaisesta käyttäytymisestä tehdään lisäämään omaa asemaa ikätovereiden joukossa.

2.3 Väkivalta

Maailman terveysjärjestön (World Health Organization [WHO], 2023) maailmanlaajuisesti tunnetun ja käytetyn määritelmän mukaan väkivallalla tarkoitetaan tahallista fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai sillä uhkaamista itseä, toista ihmistä, ihmisryhmää tai yhteisöä kohtaan. Tämä väkivalta voi aiheuttaa kuoleman, fyysisiä tai psyykkisiä vammoja, kehityksen häiriöitä tai perustarpeiden tyydyttämättä jäämistä (WHO, 2023). Väkivalta voi ilmetä fyysisenä, seksuaalisena, psykologisena hyökkäyksenä tai riistämisenä (WHO, 2023). Väkivallan määrittely ei kuitenkaan ole lainkaan yksinkertaista, sillä siihen vaikuttaa esimerkiksi kulttuuri: vauraassa, kehittyneessä ja koulututtuneessa yhteiskunnassa jotakin ilmiötä saatetaan olla herkemmin määrittelemässä väkivallaksi verrattuna vähemmän vauraaseen, kehittyneeseen ja koulututtuneeseen maahan (Kivivuori ym., 2018).

Väkivallan luokittelussa voidaan käyttää esimerkiksi jakoa proaktiiviseen ja reaktiiviseen väkivaltaan: proaktiivinen väkivalta on suunniteltua, tavoitteellista ja melko tunteetonta, kun taas reaktiivista väkivaltaa sävyttää impulsiivisuus ja tunteet kuten viha, ja se saattaa toimia puolustuksena tai vastauksena jonkinlaiseen tunteeseen tai provokaatioon (Scarpa & Raine, 1997). Ihmisen persoonallisuuden piirteillä näyttäisi olevan suuri vaikutus käytettyyn väkivallan muotoon (Book ym., 2019).

Väkivallalle altistumisella voi olla vakavia vaikutuksia. Tutkimuksen mukaan väkivallan uhriksi joutuneet nuoret raportoivat myöhemmin vihan tunteita, kostonhalua sekä aggressiivisia coping-strategioita, kun taas väkivaltaa todistamaan joutuneet kertoivat kokevansa pelkoa, keskittyvänsä selviytymiseen ja käyttävänsä vältteleviä hallintakeinoja (Reid-Quiñones ym., 2011).

Kivivuoren ja kollegoiden (2018) mukaan väkivaltaista käyttäytymistä voidaan selittää monilla tekijöillä, kuten huono-osaisuudella tai yksilötekijöillä. Väkivalta voi olla myös uskonnollisesti tai poliittisesti motivoitunutta tai sitten tiedostamattomat syyt, kuten esimerkiksi lapsuudessa koettu väkivalta voi olla yleisesti rikosalttiuden syynä (Kivivuori ym., 2018). Väkivaltaisuuden taustasyitä voi lähteä myös tarkastelemaan Haapasalon (2006) esittelemillä rikollisen kehityksen riski- ja suojaavilla tekijöillä, jotka luokitellaan usein yksilö- ja perhetekijöihin, ystäväpiiriin, kouluun sekä asuinympäristöön liittyviin riskitekijöihin. Aggressiivista käyttäytymistä voidaan myös tarkastella tietoisien tai tiedostamattoman oppimisen tuloksena sosiaalisen oppimisen teorian pohjalta (Dusing ym., 2019).

Kivivuori ja kollegat (2018) kirjoittavat teoksessaan, että Tedeschin (2000, 5–7) mukaan väkivallan motiivit voidaan luokitella kolmeen eri tyyppiin, joita ovat valtamotiivi, moraaliset motiivit sekä sosiaalisen identiteetin puolustamiseen liittyvä motiivi. Väkivallan moraaliset motiivit liittyvät koston, sillä ne voivat ilmetä esimerkiksi toisen ihmisen rankaisemisena tai hyvityksen hakemisena koetulle vääryydelle (Kivivuori ym., 2018). Koston tarkastelua väkivallan motiivina voidaan pitää tärkeänä, sillä kostomotiivin keskeisyys tunnustetaan monissa tutkimuksissa ja sen on todettu olevan yhteydessä monenlaisiin väkivaltatekoihin, kuten esimerkiksi pahoinpitelyihin, tappeluihin julkisilla paikoilla ja koulukiusaamiseen (Kivivuori ym., 2016).

2.4 Kosto

Kostolla tarkoitetaan hyvityksen hakemista koetulle vääryydelle, joka voi näyttäytyä toisen rankaisemisena (Kivivuori ym., 2018) ja toimia niin väkivallan kuin muunkin rikollisuuden motiivina (Kivivuori ym., 2016). Se voi olla harkittu, tunteeton ja suunniteltu teko (Book ym., 2019) tai nopeampi vastaisku provokaatioon tai uhkaan (Mathur ym., 2023). Siten kosto on liitettävissä sekä proaktiiviseen että reaktiiviseen väkivaltaan. Samalla se on hyvin tunnistettu rikollisuuden ja väkivallan motiivi, joka voi käynnistää väkivallan kierteen (Kivivuori ym., 2016). Kosto voi olla henkilökohtainen tai altruistinen riippuen siitä, kostetaanko itsensä vai muiden puolesta (Kivivuori ym., 2016).

Kivivuori ja kollegat (2018) kertovat kostovalmiuden olevan ihmiselle universaali ja evoluutionkin myötä kehittynyt taipumus, sillä se on todennäköisesti lisännyt perimän siirtymisen mahdollisuutta seuraaville sukupolville. Kivivuoren ja kollegoiden (2016) mukaan kostonhalu ja kostoajatukset eivät ole lainkaan harvinainen ilmiö, vaan myös aikaisempi tutkimus viittaa niiden olevan luonnollinen osa ihmisyyttä, toimintaa ja vuorovaikutusta. Kuitenkin siinä missä koston toteuttaminen, varsinkin väkivalloin toteutettu kosto on harvinaista (Kivivuori ym., 2016), on kostonhalun todettu olevan melko yleinen vastareaktio koettuun vääryyteen (Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2022). On muistettava, että vaikka ihmisellä onkin kostonhaluun luonnollinen alttius, myös kulttuurilla on suuri rooli kostovalmiuteen liittyen (Kivivuori, 2018).

Mielityinen ja kollegat (2022) kuvailevat, että henkilön halua ja valmiutta kostaa voidaan kuvata seuraavilla termeillä: kosto-orientaatio, kostonhakuisuus ja kostomyönteisyys. Nämä termit eivät kuitenkaan tarkoita samaa asiaa kuin kostotoimet tai kosto, jotka puolestaan viittaavat teon toteutukseen (Mielityinen ym., 2022). Kostotoimiin voi joka tapauksessa päätyä oli sitten taipuvainen kostoajatuksiin tai ei (Mielityinen ym., 2022). Koston käsitettä voidaan siis lähestyä haluna kostaa tai sitten teon motiivina, jotka on hyvä pystyä erottamaan toisistaan.

McDonaldin ja Asherin (2018) tutkimuksen mukaan fyysinen aggressiivisuus ja halu tai taipumus kostaa ovat yhteydessä toisiinsa. Tällöin kostonhaluisissa ihmisissä on monesti havaittavissa piirteitä fyysisestä aggressiivisuudesta ja tunnesäätelyn impulsiivisuudesta (McDonald & Asher, 2018). Kun tarkastellaan väkivallan ja kostonhakuisuuden yhteyttä, on impulsiivisuuden lisäksi otettava huomioon myös muita väkivaltarikosten riskitekijöitä (Mielityinen ym., 2022), joita ovat muun muassa jo edellä mainitut Haapasalon (2006) kuvaamat yksilö- ja perhetekijät, vertaisiin, kouluun ja asuinympäristöön liittyvät riskitekijät.

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Kandidaatin tutkielmani tavoitteena on vastata kahteen tutkimuskysymykseen, jotka ovat seuraavanlaiset:

1. *Millainen merkitys kostonolla on nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla?*
2. *Millaiset tekijät vaikuttavat nuorten alttiuteen kostonolla tai ajatella kostonhakuisesti?*

Tutkielmani pyrkimyksenä on selvittää olemassa olevan tutkimuskirjallisuuden avulla, minkälainen merkitys kostonolla on nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustavaikuttajana sekä minkälaiset taustatekijät voivat vaikuttaa nuoren alttiuteen käyttäytyä ja ajatella kostonhakuisesti. Nuorten väkivaltateot ovat lisääntyneet erityisesti alaikäisten nuorten keskuudessa (Danielsson, 2022; Haapakangas & Kaakinen, 2023; Keskusrikospoliisi, 2023), joten tässä tutkielmassa nuorilla viitataan korkeintaan 18-vuotiaisiin henkilöihin.

Tavoitteeni on tarjota laaja katsaus aiheeseen, jotta lukija voi saada siitä selkeän sekä mahdollisimman objektiivisen ja luotettavan kokonaiskuvan. Nuorten väkivalta ja kosto ovat aiheina tunteita herättäviä ja julkinen keskustelu pyörii paljon sensaatiohakuisten uutisten ympärillä, minkä takia haluan kirjallisuuskatsauksellani tarjota vastapainoa tälle. Mahdollisesti tutkimukseni tulee myös tarjoamaan tietoa liittyen siihen, miten nuorten kostonkäyttäytymistä voidaan ehkäistä ja minkälaisia interventioita väkivaltaisille nuorille voitaisiin tulevaisuudessa harkita.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Toteutan tutkimukseni kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsausta yleisesti voidaan luonnehtia tutkimusmetodiksi, joka tutkii jo tehtyä tutkimusta. Tällöin tarkastellaan olemassa olevia tutkimuksia ja kootaan tutkimustuloksia yhteen perustaksi uusille tutkimustuloksille (Salminen, 2011). Valitsin tutkimustyyppiksi juuri kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, koska haluan koota laajasti tietoa tutkimusaiheestani sekä rakentaa kokonaiskuvaa siitä. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen tulee vaatimaan kuvailua kostonkäyttäytymiseen vaikuttavista tekijöistä ja sen merkityksestä nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla. Etenkin toinen tutkimuskysymykseni on laaja ja vastauksia siihen voi tarkastella monesta näkökul-

masta, jolloin koen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen palvelevan tutkimuksen tavoitetta parhaiten. Salminen (2011) kuvailee juuri kuvailevaa kirjallisuuskatsausta yleiskatsauksena ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä, jolloin tutkittava ilmiö onnistutaan kuvaamaan laaja-alaisesti. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vapaamuotoisuuteen liittyy kuitenkin luotettavuus- ja tutkimuseettisissä haasteita, jotka tulee pitää aktiivisesti mielessä läpi prosessin.

3.3 Tiedonhankintaprosessin kuvaus

Tutkielman aineistona käytän vertaisarvioituja tieteellisiä julkaisuja, kuten artikkeleita, tutkimuksia sekä muita luotettavia aineistoja. Pyrin saamaan mukaan niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin julkaisuja. Julkaisujen luotettavuuden arvioinnissa hyödynnän JUFO-portaalia ja hyväksyn mukaan aineistoon JUFO-arviointiasteikolle 1–3 arvioidut julkaisukanavat. Rajaan aineiston ajallisesti vuoteen 2015–2024 ja sisällöllisesti koskemaan 0–18-vuotiaiden ikäluokkaa. Mukaan valikoituneen aineiston tulee käsitellä ydintemanaan kosta tai väkivaltaa nuorten keskuudessa. Valitut artikkelit voidaan jakaa kahteen teemaan tutkimuskysymysten mukaan: nuorten kostonhaluun tai kostokäyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä tarkasteleviin artikkeleihin sekä koston ja nuorten fyysisen väkivallan tai aggressiivisuuden mahdollista yhteyttä tutkiviin julkaisuihin. Rajasin manuaalisesti pois hakutuloksista artikkelit, jotka käsitelivät kosta jengeihin liittyen, koska tässä tutkielmassa haluttiin keskittyä koston yksilön näkökulmasta.

Tiedonhakua toteutin varsin systemaattisesti. Tein hakuja kahdessa kansainvälisessä tietokannassa, Proquestissa ja EBSCOhostissa sekä yhdessä kotimaisessa tietokannassa, Finnassa. Näiden tietokantojen lisäksi täydensin aineistoa käsinhaulla, jolloin sain mukaan tutkimukseeni sellaisiakin kriteerit täyttäviä tutkimusartikkeleita, joita ei hakusanoilla eri tietokannoista syystä tai toisesta löytynyt. Esimerkkinä käsinpoiminnasta hyödynsin snowballing-tekniikkaa (Wohlin, 2014), eli läpikävin mukaan valikoituneiden julkaisujen lähteitä ja valikoin niistä löytyviä, kriteerit täyttäviä artikkeleita omaan tutkimukseeni.

Ennen varsinaista hakua, kokeilin eri hakusanoja ja niiden yhdistelmiä, sekä selvitin millaisia sanoja aiheen tutkimuksissa on yleisesti käytetty. Lopulta hakulausekkeiksi valikoituivat seuraavat sanayhdistelmät:

(Youth* OR adolescen* OR juvenile* OR teenage* OR teen* "Juvenile delinquen*" OR "juvenile offender*" OR "youth offender*") AND (venge* OR revenge OR repris* OR retaliation

OR revenge-seek*) AND (violence OR aggression OR hostile* OR violent OR "aggressive behavior")

(kosto* OR kostaminen) AND (nuori OR nuoret OR nuorisrikollisuus OR ”nuorten rikollisuus” OR alaikäi*) AND (väkival* OR aggress* OR vihamieli*)

Hakutuloksia tuli paljon, joten saadakseni vain sopivampia tuloksia ja rajatakseni tulosten määrän kohtuullisemmaksi, rajasin hakulausekkeet pelkkiin abstrakteihin. Muita kriteereitä aineiston sopivuudelle olivat julkaisujen vertaisarviointi, ajallinen rajausta julkaisuvuoteen 2015–2024, rajausta englannin- ja suomenkielisiin julkaisuihin sekä tutkimuksen kohderyhmäksi korkeintaan 18-vuotiaat nuoret. Tietokantoja en rajannut, koska se olisi rajannut pois ison osan relevantteja tutkimusartikkeleja. Duplikaattien poiston jälkeen Proquest Databases -tietokannasta hakutuloksia tuli 59 kappaletta, EBSCOhostista 88 kappaletta ja Finnasta 37 kappaletta. Näistä lopulliseen aineistoon valikoitui Proquestista 10 ja EBSCOhostista 3 artikkelia, Finnasta ei yhtäkään. Lisäksi käsinpoiminta lisäsi artikkelien määrää yhdellä, jolloin koko aineistoni koostuu 14 julkaisusta.

Aineiston analyysi tehtiin aineistolähtöisesti, keskittyen siitä esiin nousseisiin teemoihin. Mukaan valikoidut tutkimukset käsittelevät tutkimuskysymysten mukaan joko kosta nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustavaikuttajana, kostonhalua- ja alttiutta lisääviä riskitekijöitä tai muita aiheita samanaikaisesti.

4 Tulokset

4.1 Kosto nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla

Väkivallan ennustajia on tarkasteltu monissa tutkimuksissa, mutta vain harvat tutkimukset ovat tarkastelleet kostoja motivaatiotekijänä väkivaltarikollisuudessa (Lowe ym., 2022). Aineiston tutkimukset osoittavat, että kosto voi toimia merkittävänä tekijänä nuorten väkivaltakäyttäytymisen, tai vähintäänkin aggressiivisuuden taustalla (Jäggi & Kliewer, 2016; Kivivuori ym., 2016; Lowe ym., 2022; Mathur ym., 2023; McDonald ym., 2022; Pasupathi ym., 2017; White ym., 2016).

Lowe ja kollegat (2022) tutkivat kostoja suosivien uskomusten ja fyysisen väkivallan suhdetta suomalaisten nuorten keskuudessa ja havaitsivat, että kostoja tukevat uskomukset ja asenteet osoittautuivat merkittäväksi väkivallan ennustajaksi jopa silloin, kun muut väkivaltaa ennustavat tekijät kontrolloitiin. Itsehillinnän ja väkivallan välillä havaittiin merkitsevä ja positiivinen yhteys mallissa, jossa ei otettu huomioon kostoja kannattavia uskomuksia, mutta mielenkiintoisesti tämä yhteys ei enää ollut merkitsevä, kun koston liittyvät uskomukset otettiin mukaan malliin (Lowe ym., 2022). Tämä voi viitata ajatukseen koston proaktiivisena väkivaltana. Koston liittyvien havaintojen ohella tutkimus tarjosi aikaisempaan tutkimukseen verrattuna yhdenmukaista tietoa siitä, että miessukupuoli, vertaisten rikollisuus, maahanmuuttajatausta, strukturoimaton sosiaalinen kanssakäyminen sekä väkivallan kohteeksi joutuminen olivat kaikki merkittävästi kytköksissä väkivaltaiseen käyttäytymiseen (Lowe ym., 2022).

Kivivuori ja kollegat (2016) tutkivat nuorisoriikollisuuskyselyyn pohjautuen kostomotiivin yleisyyttä rikollisessa käyttäytymisessä suomalaisten nuorten keskuudessa. Tulosten mukaan kosto toimii merkittävänä motivaatiotekijänä nuorten tekemissä rikoksissa: nuorten itse ilmoittamana kosto esiintyi motivaatiotekijänä useammassa kuin joka toisessa pahoinpitelyssä, minkä lisäksi se vaikutti merkittävästi myös muiden toimien taustalla, kuten tappeluissa, koulukiusaamisessa, ryöstöissä ja kodista karkaamisissa (Kivivuori ym., 2016). Kostomotiivi pahoinpitelyiden, kuten muidenkin väkivallantekojen taustalla oli yleisempää tyttöjen kuin poikien keskuudessa (Kivivuori ym., 2016). Nuorten lyhyiden kertomuksien perusteella suurin osa kostotoimista toimi vastauksena koettuun loukkaukseen (Kivivuori ym., 2016). Tutkimuksen perusteella kosto kohdistuu omaisuutta useammin juuri toiseen ihmiseen, ja noin neljäsosa kaikista kyselyn tapauksista, joissa kosto toimi motivaationa, oli kyse altruistisesta koston usein ystävän tai sisaruksen puolesta (Kivivuori ym., 2016).

McDonaldin ja kollegoiden (2022) tutkimustulosten mukaan kostotavoitteet ja niiden hyväksyminen oli yhteydessä aggressiivisuuteen kulttuurista riippumatta. Fyysisen aggressiivisuuden ja kostonhalun- tai taipumuksen yhteys toisiinsa osoitetaan myös McDonaldin ja Asherin (2018) tutkimuksessa. Pasupathin ja kollegoiden (2017) mukaan kosto voi olla merkittävä tekijä nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla, sillä tutkiessaan nuorten itse kirjoittamia tapauskertomuksia erilaisista tilanteista, korostuu kosto väkivallan motiivina etenkin väkivaltaisissa ympäristöissä kasvaneiden nuorten keskuudessa. Myös Jäggin ja Kliewerin (2016) tutkiessa nuorten kertomia narratiiveja erilaisista kostotilanteista, korostuu kosto väkivallan motiivina.

Sekä Mathurin ja kollegoiden (2023) että Whiten ja kollegoiden (2016) tutkimukset koston ja reaktiiviseen aggressiivisuuteen liittyviin neurokognitiivisiin järjestelmiin tukevat koston ja aggressiivisuuden välistä yhteyttä. Mathurin ja kollegoiden (2023) kokeessa havaittiin aggressiivisten nuorten olevan taipuvaisempia koston verrattuna ei-aggressiivisiin nuoriin. Whiten ja kollegoiden (2016) tutkimuksessa taas koeasetelmassa toteutettu kostotoimi oli yhteydessä reaktiiviseen aggressiivisuuteen. Näitä havaintoja selittää tiettyjen aivojen neurokognitiivisten järjestelmien toiminnalliset häiriöt (Mathur ym., 2023; White ym., 2016). Vaikka tutkimukset eivät tutkineet väkivallan ja koston yhteyttä nuorilla, voidaan niistä kuitenkin päätellä, että kosto voisi mahdollisesti toimia yhtenä väkivallan taustatekijänä sen liittyessä vahvasti aggressiivisuuteen.

4.2 Nuorten kostoajatuksiin tai kostoalttiuteen vaikuttavia tekijöitä

4.2.1 Kiusaaminen

Tutkimusten mukaan kiusatuksi tuleminen toimii koston riskitekijänä lisäämällä kiusatun taipumusta kostaa tai ajatella kostonhaluisesti (Zhao ym., 2023; Zhao & Zheng, 2024). Sekä Zhaon ja työryhmän (2023) että Zhaon ja Zhengin tutkimukset (2024) osoittavat, että mitä vakavampaa kiusaaminen on, sitä korkeammaksi nousee kiusattujen nuorten halu kostaa. Myös Kivivuoren ja kollegoiden (2016) mukaan koulukiusaamisen uhriksi joutuminen lisää nuoren todennäköisyyttä syyllistyä koston motivoimaan pahoinpitelyyn tai edelleen koulukiusaamiseen.

Vaikka tutkimukset ovat todenneet kiusaamisen olevan yhteydessä kostonhalun lisääntymiseen, tähän yhteyteen vaikuttavia mekanismeja on tutkittu vain vähän. Zhaon ja kollegoiden

(2024) tutkimuksen mukaan vihamielinen attribuutioharha on yhteydessä lisääntyneeseen kostonhaluun ja toimii osittaisena mekanismina sille, miksi kiusaamisen aiheuttamat uhrikokemukset lisäävät taipumusta kostaa. Kokemus kiusatuksi tulemisesta voi saada nuoren rakentamaan epäluuloisen skeeman ja siten hän voi olla altis tulkitsemaan muiden aiheet epäselvissä ja mahdollisesti provosoivissa tilanteissa vihamielisinä (Zhao ym., 2023). Mitä vakavampaa kiusaamista nuori on joutunut kokemaan, sitä todennäköisemmin hän tekee vihamielisen tulkinnan ja näin kostamisen todennäköisyys kasvaa (Zhao ym., 2023).

Toisena mekanismina Zhaon ja Zhengin (2024) tutkimus osoittaa, että taipumus vatvomiseen voimistaa yhteyttä kiusaamisen uhrikokemusten, koston sekä vihamielisen attribuutioharhan välillä. Vatvomisella tarkoitetaan toistuvaa, hankalasti kontrolloitavaa ja pakonomaista negatiivisen asian ajattelemista, pohtien sen syitä ja seurauksia (Zhao & Zheng, 2024). Se nähdään kognitiivisena coping-strategiana ja vaikuttaa sekä nuoren tilannearviointiin että käyttäytymiseen (Zhao & Zheng, 2024). Tutkimuksessa tavat vatvoa jaettiin konkreettisten kokemusten mietiskelyyn (CER) ja abstraktiin analyttiseen mietiskelyyn (AAR), joista ensimmäinen keskittyy ikävän asian yksityiskohtien, tapahtumakulun ja tilanteen ajattelemiseen ja toinen tapahtuman mahdollisten syiden ja seurausten miettimiseen (Zhao & Zheng, 2024). Zhaon ja Zhengin (2024) tutkimuksen tulokset osoittavat, että taipumus vatvomiseen etenkin CER tyyppisesti vahvistaa merkittävästi todennäköisyyttä kostonhalun syntymiseen kiusatuksi tulemisen jälkeen niin itsessään kuin myös vihamielisen attribuutioharhan vahvistumisenkin myötä.

Muihin tutkimuksiin verrattuna erikoisia tuloksia havaittiin Dusingin ja kollegoiden (2019) tutkimuksesta, jonka mukaan väkivallan uhriksi joutuminen ystävän toimesta ei näyttänyt yhteyttä haitallisiin kostonkomuksiin. Ristiriita voi kuitenkin johtua eroista tutkimuksen kontekstissa tai määrittelyssä ystävän tekemäksi väkivallaksi, sillä Dusingin ja työryhmän (2019) tutkimus ei käsitellyt kiusaamista vaan väkivaltaa yleisesti, joten väkivalta on voinut olla kiusaamisesta poikkeavaa eikä välttämättä jatkuvaa.

4.2.2 Neurokognitiiviset tekijät

Mathur ja kollegat (2023) sekä White tutkimusryhmineen (2016) tarkastelivat nuorten reaktiivisen aggressiivisuuden ja siihen liittyvän koston toiminnan taustalla vaikuttavia neurokognitiivisia mekanismeja. Koston liitetyt neurokognitiiviset järjestelmät liittyvät kykyyn arvioida päätösten ja toimien seurauksia ja palkitsevuutta, kykyä käyttäytymisen säätelyyn ja reaktioi-

den hallintaan sekä taistele-tai-pakene vasteeseen liittyvään akuutin uhkajärjestelmän herkkyyteen (Mathur ym., 2023). Tutkimukset osoittavat, että tietyt aivojen neurokognitiiviset järjestelmät ja niiden toimintahäiriöt voivat toimia riskitekijänä lisääntyneelle kostamiselle sekä reaktiiviselle aggressiivisuudelle (Mathur ym., 2023; White ym., 2016).

Mathurin ja kollegoiden (2023) tutkimus on ensimmäinen laatuaan, joka keskittyy neurologisiin eroihin kostovasteessa aggressiivisten ja ei-aggressiivisten nuorten välillä. Tutkimus selvitti, miten epätyypillinen aivojen reagointi kostotoimenpiteiden aikana liittyy reaktiiviseen aggressioon (Mathur ym., 2023). Tulokset osoittivat, että käyttäytymisensä puolesta aggressiiviksi luokitellut nuoret osoittivat vahvan taipumuksen kostaa tutkimuksen kostotehtävässä, ja kostotoimet olivat voimakkaampia verrattuna ei-aggressiivisiin nuoriin (Mathur ym., 2023). Tulosta selitti se, että aggressiiviset nuoret osoittivat kostotilanteissa heikentyneitä neurokognitiivisia reaktioita sellaisissa aivojen järjestelmissä, jotka vastaavat päätösten seurausten ja palkitsevuuden arvioinnista sekä käyttäytymisen ja reaktioiden säätelystä ja hallinnasta (Mathur ym., 2023). Näiden neurokognitiivisten järjestelmien epätyypillisestä toiminnasta aiheutuu siis vaikeuksia hahmottaa koston liittyviä negatiivisia seurauksia ja hallita omaa käyttäytymistä ja reaktioitaan tilanteissa (Mathur ym., 2023).

Whiten ja kollegoiden (2016) tutkimus puolestaan vertasi aivojen toimintaa kostotoimien aikana käytöshäiriöisillä nuorilla ja terveillä verrokeilla. He havaitsivat, että käytöshäiriöiset nuoret kostivat terveitä voimakkaammin ja koeasetelmassa kostotoiminta on yhteydessä juuri reaktiiviseen aggressiivisuuteen (White ym., 2016). Ventromediaalisella prefrontalisella aivo-kuorella ja sen toiminnallisella yhteydellä mantelitulmakkeeseen havaittiin olevan kriittinen rooli kostotoiminnan säätelyssä (White ym., 2016). Tämä rakenne on yhteydessä kykyyn arvioida päätösten ja toimien seurauksia ja palkitsevuutta, ja tulokset osoittivat itse rakenteen tai sen vuorovaikutuksen mantelitulmakkeeseen olevan toimintahäiriöinen käytöshäiriöistä kärsivillä nuorilla, joka selittää heidän riskinsä lisääntyneeseen kostotoimintaan ja reaktiiviseen aggressiivisuuteen (White ym., 2016). Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että kostotoiminnan lisääntymisen neurologinen perusta voi olla osittain eri käytöshäiriöisillä nuorilla, joilla ei ole tunnekyelmiä piirteitä, verrattuna käytöshäiriöisiin nuoriin, joilla on tunnekylymyyttä: käytöshäiriöiset nuoret ilman tunnekylymyyttä osoittivat aivojen yleisen uhkajärjestelmän liioiteltua aktivoitumista suhteessa kostotoiminnan tasoon, toisin kuin terveet nuoret ja käytöshäiriöiset tunnekylymät nuoret (White ym., 2016).

4.2.3 Sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset prosessit

Kun nuori kokee tullessaan syvästi loukatuksi ja vihaiseksi, hän joutuu päättämään, kuinka reagoi tilanteeseen (Recchia ym., 2019). Siinä missä osa nuorista vetäytyy tai reagoi prososiaalisia keinoja hyödyntäen ikätoverin aiheuttamaan loukkaukseen, toiset haluavat koston avulla vastata koettuun vääryyteen (McDonald & Asher, 2018). Siihen, miten nuori vastaa tilanteessa, jossa vertaiset esimerkiksi loukkaavat tai sulkevat nuoren ulkopuolelle, vaikuttaa monet sosiaaliset, kognitiiviset ja tilannesidonnaiset tekijät, ja onkin tärkeää ymmärtää, minkälaiset tulkinnat voivat johtaa kostonhaluun vertaisprovokaation seurauksena (McDonald ym., 2022). McDonaldin ja Asherin (2018) mukaan jo aiemmat tutkimukset ovat antaneet viitteitä siitä, että sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset prosessit voivat toimia erottavana tekijänä kostonhakuisen ja kosta välttelevien ihmisten välillä, ja kosta tavoittelevat saattavat ajatella aggression olevan oikeutettua.

McDonaldin ja Asherin (2018) mukaan kostonhakuiset ja rauhanomaiset nuoret eroavat toisistaan siinä, kuinka he tulkitsevat sosiaalisia tilanteita ja reagoivat niihin. He havaitsivat tutkimuksessaan, että kummankin ryhmän nuoret tekivät negatiivisia tulkintoja vertaisprovokaatioon liittyen, mutta rauhanomaisesti suuntautuneet nuoret, jotka pidättäytyivät kostontavoittelusta, suosivat enemmän myös positiivisia tulkintoja: he esimerkiksi korostivat enemmän tundesäätelyyn ja vertaissuhteen ylläpitoon liittyviä tavoitteita, uskoessaan voivansa ratkaista tilanteen, säilyttää ystävyyden provokaattorin kanssa ja ajatellessaan ettei tilanne ole ärsyyntymisen arvoinen (McDonald & Asher, 2018). Kostonhakuiset nuoret puolestaan raportoivat enemmän vihaa ja vaikuttivat olevan pasifisteja herkempiä loukkauksille sekä käyttivät enemmän aggressiivisia strategioita konfliktitilanteissa (McDonald & Asher, 2018). Merkittäväksi eroksi ryhmien välillä nousi myös se, että kostonhakuiset ajattelivat kostamiseen liittyvän vastavuoroisuuden ja vihan olevan oikeutettua sekä kokivat vaikeuksia tunnistaa ja ottaa vastuuta omista loukkaavista teoistaan (McDonald & Asher, 2018).

McDonald ja kollegat (2022) puolestaan tarkastelivat kulttuurista vaihtelua siinä, kuinka tulkinnat liittyen vertaisten aiheuttamaan provokaatioon liittyvät kostotavoitteisiin, vertailemalla pakistanilaisia ja yhdysvaltalaisia nuoria. Pakistanilaiset osoittivat kostotavoitteita yhdysvaltalaisia nuoria voimakkaammin ja kulttuurilla havaittiin olevan merkittävä vaikutus siihen, kuinka nuoret tulkitsevat provokaatioita ja miten he reagoivat niihin kostotavoitteiden kautta (McDonald ym., 2022). Itseen kohdistuvat itsesyytökselliset tulkinnat provokaatioon liittyen

olivat yhteydessä kostotavoitteisiin yhdysvaltalaisilla nuorilla, mutta eivät pakistanilaisilla nuorilla (McDonald ym., 2022). Pakistanilaiset nuoret taas asettivat kostotavoitteita enemmän silloin, kun he uskoivat ystävyuden säilymisen provokaattorin kanssa olevan epätodennäköistä, kun taas ajatukset ystävyuden jatkuvuudesta eivät vaikuttaneet yhdysvaltaisten nuorten kostotavoitteisiin (McDonald ym., 2022). Lisäksi yhdysvaltalaiset nuoret reagoivat pakistanilaisia positiivisemmin provokaatioihin ja nämä positiiviset tulkinnat olivat heidän kohdallaan yhteydessä vähäisempiin kostotavoitteisiin (McDonald ym., 2022).

4.2.4 Väkivallalle altistuminen

Nuoret voivat altistua väkivallalle joutuessaan väkivallan uhriksi tai todistaessaan väkivaltaista käyttäytymistä elämänsä eri osa-alueilla ja kasvuympäristössään (Dusing ym., 2019). Vertaillessaan väkivallalle altistuneiden ja tyypillisesti kehittyneiden nuorten väkivaltaan liittyviä narratiiveja, Pasupathi ja kollegat (2017) havaitsivat, että näiden ryhmien välillä on eroja siinä, kuinka nuoret rakentavat narratiivejaan. Väkivallalle altistuneiden nuorten narratiiveissa korostuvat vastavuoroisuuden ja koston teemat muita nuoria useammin, ja tulokset osoittavat, että väkivallalle altistuminen ja väkivaltaisessa ympäristössä kasvaminen voi toimia koston lisääjänä riskitekijänä vaikuttaessaan nuoren alttiuteen ajatella ja käyttäytyä kostonhakuisesti (Pasupathi ym., 2017). Myös Kivivuoren ja kollegoiden (2016) tutkimus tukee ajatusta siitä, että yleisesti kaltoinkohtelun uhriksi joutuminen voi toimia koston riskitekijänä.

Myös Dusingin ja kollegoiden (2019) tutkimuksessa havaittiin, että väkivallalle altistuminen vaikuttaa nuoren kehitykseen ja voi lisätä haitallisia aggressiivisia uskomuksia. Erityisesti sellainen altistuminen väkivallalle, jossa lapsi tai nuori joutuu todistamaan väkivaltaa, lisää haitallisia uskomuksia koston liittyen (Dusing ym., 2019). Lisäksi Dusing ja kollegat (2019) havaitsivat, että erityisesti silloin, kun väkivallan tekijä on nuoren oma perheenjäsen tai täysin tuntematon henkilö, lisääntyvät haitalliset uskomukset koston suhteen. Kuitenkaan, muista tutkimuksista poiketen, väkivallan uhriksi joutuminen ei näyttänyt lisäävän haitallisia kostonuskomuksia, jolle yksi mahdollinen selitys voisi olla alentunut minäpystyvyyden tunne vaikuttaen negatiivisesti arvioon omasta kyvystä kostaa (Dusing ym., 2019). Joka tapauksessa, altistuminen väkivallalle vaikuttaa lisäävän haitallisia aggressiivisia uskomuksia niin yleisesti kuin kostonkin liittyen (Dusing ym., 2019).

Recchian ja kollegoiden (2020) tutkimustulokset ovat samassa linjassa muiden tutkimusten kanssa viitaten siihen, että nuorten altistuminen väkivallalle elämänsä aikana on yhteydessä

kostohaluihin ja reaktiiviseen aggressioon. Erityisesti havaittiin, että viimeaikainen vertaisten tekemän väkivallan uhriksi joutuminen oli yhteydessä siihen, kuvasivatko nuoret kostohaluja narratiiveissaan, kun taas yleisesti väkivallalle altistuminen elämänsä aikana oli yhteydessä siihen, kuvasivatko nuoret kostotoimiaan, jotka he todella toteuttivat (Recchia ym., 2020). Nämä yhteydet olivat kuitenkin havaittavissa vain sellaisissa tilanteissa, kun nuoret eivät olleet antaneet anteeksi heitä väärin kohdelleille (Recchia ym., 2020). Sellaisten nuorten narratiiveissa, jotka eivät antaneet anteeksi, keskityttiin omaan uhriksi joutumisen kokemukseensa ja arvioitiin vain harvoin oman kostokäyttäytymisen negatiivisia puolia ja loukkaavuutta (Recchia ym., 2020). Kun nuoret puolestaan kertoivat anteeksiantaneensa vertaisilleen, heidän kertomuksensa sisälsivät usein elementtejä, joissa he pohtivat koston aiheuttamaa syyllisyyttä tai katumusta, ja tämä itsereflektio edisti anteeksiantoa ja ihmissuhteiden korjaamista (Recchia ym., 2020). Yhteenvetona tulokset viittaavat siihen, että väkivallalle altistuminen saattaa häiritä nuorten kykyä pohtia kosta niin, että he tunnistaisivat oman erehtyväisyytensä ja voisivat olla avoimempia anteeksiannolle (Recchia ym., 2020). Tulokset ovat yhteneviä myös McDonalidin ja Asherin (2018) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan vertaisten aiheuttamalle uhriksi joutumiselle altistuneet nuoret voivat erityisen hyvin nähdä itsensä uhreina, ovat herkempiä muiden loukkauksille ja kokevat vaikeuksia tunnistaa ja ottaa vastuuta omista loukkaavista teoistaan (Recchia ym., 2020).

4.2.5 Yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaalinen ympäristö

Merkittävä osa väkivaltarikollisuudesta jää piilorikollisuudeksi, ja toisinaan rikoksista ilmoittamatta jättäminen johtaa uhrien turvautumiseen kostotoimiin ja muihin väkivaltaisiin selviytymiskeinoihin (Schwarzenbach ym., 2023). Schwarzenbach ja kollegat (2023) kiinnostuivat siitä, miksi jotkut nuoret turvautuvat ”omankädenoikeuteen” korjatakseen vääryyksiä, ja siten tutkivat saksalaisten nuorten taipumusta omankädenoikeuteen kostotoimien muodossa. Omankädenoikeus nykyaikaisissa yhteiskunnissa on osittain seurausta virallisten instituutioiden moraalista tilasta sekä vaikeudesta tai haluttomuudesta turvautua viralliseen lakiin, ja sitä voidaan tarkastella ja ymmärtää esimerkiksi yleisen paineteorian ja legitimeettiteorian kautta (Schwarzenbach ym., 2023).

Schwarzenbachin ja kollegoiden (2023) tutkimus paljasti, että taipumus turvautua omankädenoikeuden kostotoimiin on varsin yleistä nuorten keskuudessa, ei pelkästään heikosti toimivissa, vaan myös Saksan kaltaisessa modernissa, vahvassa ja toimintakykyisessä yhteiskunnassa.

Koston riskitekijöitä tutkiessa erityisesti sukupuolen ja sosioekonomisen aseman havaittiin olevan johdonmukaisesti yhteydessä kostotoimiin: alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevilla miehillä on vahva taipumus turvautua kostotoimiin (Schwarzenbach ym., 2023). Muita kostokäyttäytymiseen vaikuttavia merkittäviä tekijöitä olivat asenteet poliisia kohtaan, valvomattomat aktiviteetit sekä nuorisorikollisuuteen liittyvät muuttajat, kuten nuoren aikaisempi rikostausta ja vertaisrikollisuuden esiintyminen (Schwarzenbach ym., 2023). Lisäksi maahanmuuttajataustaiset olivat suuremmassa riskissä kostokäyttäytymiselle verrattuna natiiveihin, ja erityisesti ulkomaalaistaustaisilla nuorilla, jotka vahvasti identifioituvat syntymämaahansa, oli merkittävästi suurempi taipumus kostaa (Schwarzenbach ym., 2023). Vanhempien korkeakoulutus ja nuoren positiivinen suhtautuminen poliiseihin ja kouluun puolestaan havaittiin vähentävän kostotoimiin ryhtymisen todennäköisyyttä (Schwarzenbach ym., 2023).

Myös Jäggi ja Kliewer (2016) totesivat koston tärkeäksi keinoksi nuorille saavuttaa oikeutta sellaisissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa institutionaaliset tahot, esimerkiksi poliisi tai oppilaitokset eivät toimi tai onnistu toimimaan tehokkaasti. Tarkastellessaan nuorten kertomia narratiiveja eri kostotilanteista ja niihin johtaneista syistä, vaikuttaa siltä, että nuorten luottamus väkivallattoman ratkaisun löytymiseen on olennaisessa roolissa toimintaratkaisun valinnassa (Jäggi & Kliewer, 2016). Lisäksi monet koston turvautuneet nuoret kertoivat, että heidän huoltajansa olivat tietoisia heidän kostotoimistaan tai jopa rohkaisivat niihin, kun taas lähes kaikki koston pidättäytyneet nuoret mainitsivat läheisen perheenjäsenen, joka tuki heidän päätöstään olla kostamatta (Jäggi & Kliewer, 2016). Muut Jäggin ja Kliewerin (2016) tutkimuksessa paljastuneet seikat keskittyivät lähinnä koston motiiveihin, ei niinkään kostoalttiuteen vaikuttaviin taustatekijöihin.

4.2.6 Ystävyysuhteet

Nuorten läheiset ystävyysuhteet toimivat tärkeinä oppimisympäristöinä, joissa nuoret voivat harjoitella tunteidensäätelytaitojaan (von Salisch & Zeman, 2018). Ystävyysuhteilla voi olla sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia nuoren käytökseen, ajatuksiin ja tunteisiin (Miller-Slough & Dunsmore, 2016).

Von Salisch ja Zeman (2018) tutkivat 30 kuukauden kestoisessa pitkittäistutkimuksessaan, vaikuttaako nuorten osallisuus vastavuoroisiin, tukea antaviin ystävyysuhteisiin siihen, kuinka he säätelevät ystävyysuhteissa syntyviä vihaisia tunteitaan. Tutkimuksessa kontrolloitiin muut te-

kijät, jotta voidaan tarkasti arvioida juuri ystävyysuhteiden vaikutusta vihanhallintastrategioihin nuorilla (von Salisch & Zeman, 2018). Tavat, joilla nuori voi reagoida vihaan ystävyysuhteissaan jaettiin kolmeen aggressiiviseen strategiaan, kolmeen ei-aggressiiviseen strategiaan ja huomiotta jättämiseen esimerkiksi mykkäkoulua pitämällä (von Salisch & Zeman, 2018). Yksi nimetty aggressiivinen strategia oli kostofantasiat. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että osallistuminen läheisiin, vastavuoroisiin ystävyysuhteisiin johti vähempään raportoituun aggressiivisten vihanhallintastrategioiden käyttöön: myös kostofantasioiden havaittiin vähentyneen tutkimuksen kummassakin mittauspisteessä, mikä vahvistaa ajatusta siitä, että ystävyysuhteet vaikuttavat nuorten tapaan käsitellä vihaa ja kostonkin liitettyjä vihamielisiä ajatuksia (von Salisch & Zeman, 2018). Huomattiin myös, että yhtä lailla kostofantasiat vaikuttavat ystävyysuhteisiin ennustamalla vähempää määärää ystäviä tutkimuksen kuluessa (von Salisch & Zeman, 2018).

5 Pohdinta

5.1 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys koston on nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla ja millaiset tekijät toimivat riskitekijöinä lisäten nuorten halua tai alttiutta kosta. Seuraavaksi esitellään katsauksen ydintulokset ja niihin liittyvät johtopäätökset.

Kirjallisuuskatsauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaten, tulokset osoittivat yksimielisesti koston olevan merkittävä tekijä nuorten väkivaltakäyttäytymisen taustalla. Esimerkiksi Lowe ja kollegat (2022) havaitsivat, että kosta tukevat uskomukset ennustavat väkivaltaa suomalaisten nuorten keskuudessa jopa muiden ennustajien kontrolloinnin jälkeen. Myös Kivi-vuori ja kollegat (2016) totesivat koston merkittäväksi taustavaikuttajaksi nuorten tekemissä rikoksissa ja toimivan motivaatiotekijänä esimerkiksi useammassa kuin joka toisessa nuorten itse ilmoittamista pahoinpitelytapauksista. Koston ja aggressiivisuuden yhteys havaitaan selkeästi myös tutkiessa nuorten aivojen toimintaa (Mathur ym., 2023; White ym., 2016), minkä lisäksi se korostuu väkivallan motiivina myös nuorten omien kertomusten perusteella (Jäggi & Kliewer, 2016; Pasupathi ym., 2017). Koston vaikuttaessa olevan merkittävä tausta- ja motivaatiotekijä nuorten väkivaltakäyttäytymisessä, on perusteltua ja tarpeellista sisällyttää koston liittyviä näkökulmia nuorten väkivaltaisuuden tarkasteluun.

Tulokset koston ja nuorten tekemän väkivallan yhteydestä osoittavat tarpeen tutkia kostonhalua ja koston toimia lisääviä riskitekijöitä. Vastaten toiseen tutkimuskysymykseen, tämän kirjallisuuskatsauksen aineiston perusteella havaittiin useita riskitekijöitä, jotka voivat vaikuttaa nuorten haluun tai taipumukseen kosta. Näitä riskitekijöitä ovat kiusatuksi tuleminen, aivojen tiettyjen neurokognitiivisten järjestelmien toimintahäiriöt, tietyt sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset tekijät, väkivallalle altistuminen, yhteiskunnalliset tekijät ja sosiaalinen ympäristö sekä läheisten, vastavuoroisten ystävyys-suhteiden puuttuminen. Väkivallan tapaan, riskitekijät ovat moniulotteisia ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, eikä ole mahdollista nimetä yhtä yksiselitteistä syytä nuorten kostonkäyttäytymiselle.

Tulosten perusteella väkivallan uhriksi joutuminen, niin kiusaamisen muodossa (Zhao ym., 2023; Zhao & Zheng, 2024) kuin väkivallalle altistuminen yleisestikin (Dusing ym. 2019; Kivi-vuori ym., 2016; Pasupathi ym., 2017) toimii riskitekijänä lisääntyneelle kostonhalulle tai

kostamiselle. Kiusaamisen havaittiin jo itsessään olevan yhteydessä kostonhalun lisääntymiseen, minkä lisäksi vaikutusmekanismeina toimii vihamielisen attribuutioharhan kehittyminen sekä uhrikokemusten vatvominen. Myös yleisesti väkivallalle altistuminen niin uhrina kuin todistajanakin lisäsi nuorten haitallisia uskomuksia koston liittyen ja siten lisäsi kostamisen riskiä. Edelleen olisi arvokasta saada lisää tietoa väkivallalle altistumisen tilannetekijöistä, jotka voivat vaikuttaa sen vaikutukseen nuoriin (Dusing ym., 2019). Joka tapauksessa, tällaiset kokemukset näyttävät vaikuttavan nuorten psykologiseen kehitykseen ja tapaan tulkita ympäristöään ja muita ihmisiä, mikä taas voi johtaa vahingollisiin kehityskulkuihin kuten haluun vastata väärinkohteluun koston kautta. Samalla haitalliset aggressiiviset uskomukset voivat lisääntyä ja nuoren käsitys moraalisisista normeista vääristyä, ja koston käyttö voi muodostua hyväksyttävän tuntuiseksi tavaksi ratkaista konflikteja.

Kostontavoitteiden muodostumiseen nuorilla vaikuttavat myös erilaiset sosiokognitiiviset- ja tunneperäiset prosessit, joihin liittyy myös tulkinnat provokaatiotilanteista ja tavoitteet tilanteisiin liittyen (McDonald & Asher, 2018; McDonald ym., 2022). Muun muassa koston oikeutus, negatiivista vastavuoroisuutta tukevien ajatusmallien kannattaminen, herkkyyys loukkauksille ja opitut aggressiiviset strategiat konfliktitilanteissa toimivat koston lisäävinä riskitekijöinä (McDonald & Asher, 2018). Ymmärtääkseen koston ja kostonhalua, vaikuttaisi olevan tärkeää ymmärtää kostonhalun taustalla mahdollisesti vaikuttavat monenlaiset asenteet, attribuutiot ja opitut käyttäytymisen mallit. Näiden tekijöiden lisäksi tietyt aivojen neurokognitiiviset järjestelmät ja niiden toiminnan häiriöt on havaittu olevan yhteydessä aggressiiviseen käyttäytymiseen ja kostotoimiin niitä lisäävinä riskitekijöinä (Mathur ym., 2023; White ym., 2016). Vaikka kostokäyttäytymisellä on selkeästi siis myös biologista pohjaa, olisi silti merkittävää pohtia, voisivatko esimerkiksi tunteiden- ja käyttäytymisen säätelyyn liittyvät taidot mahdollisesti vähentää tutkimuksissa esitettyjen aivojen toiminnallisten häiriöiden merkitystä, sillä niiden havaittiin olevan yhteydessä juuri reaktiiviseen aggressiivisuuteen, joka on impulsiivista ja vahvojen tunnereaktioiden sävyttämää.

Myös yhteiskunnan rakenteilla ja sosiaalisella ympäristöllä on vaikutusta nuorten kostoalttiuteen (Jäggi & Kliewer, 2016; Schwarzenbach ym., 2023). Eryityisesti alhaisessa sosioekonomisessa asemassa olevat nuoret miehet ja maahanmuuttajataustaiset, omaan synnyinmaahansa vahvasti identifioituvat nuoret ovat muita alttiimpia kostotoimille. Lisäksi negatiiviset asenteet poliisia kohtaan, valvomattomat aktiviteetit ja nuoren oma aiempi rikostausta lisäävät koston riskiä, kun taas vanhempien korkea koulutus ja nuoren positiivinen suhtautuminen kouluun ja

poliisiin vähentävät sitä. Koska nuorten luottamus väkivallattoman ratkaisun löytymiseen havaittiin olevan olennaisessa roolissa toimintaratkaisun valinnassa, olisi tärkeää kehittää virallisten tahojen toimivuutta ja tehokkuutta, mikä saattaisi lisätä nuorten luottamusta oikeudenmukaisuuteen.

Tutkimuksissa korostui myös muiden ihmisten vaikutus kostonhaluun ja kostotoimiin, sillä vertaisrikollisuus (Schwarzenbach ym., 2023) ja lähipiirin tuki kostopäätöksen teossa (Jäggi & Kliwer, 2016) toimivat riskitekijöinä. Sosiaalisen ympäristön merkitystä korostaa myös von Salischin ja Zemanin (2018) tutkimus, jonka perusteella läheiset, vastavuoroiset ystävyysuhteet voivat vähentää nuoren kostofantasioita, ja siten niiden puute taas voisi toimia riskitekijänä lisääntyneille kostoajatuksille sekä muille aggressiivisille reaktioille nuoren kokiessa vihaa ystävyysuhteissaan. Tulokset vastasivat aikaisempaa kirjallisuutta osoittamalla, että läheiset, vastavuoroiset ystävyysuhteet ei-aggressiivisten ystävien kanssa voivat toimia oppimisympäristönä nuorille ja vähentää epäsoveliaiden aggressiivisten vihanhallintastrategioiden käyttöä.

Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella kosta lisäävät riskitekijät liittyvät vahvasti haitallisiin aggressiivisiin uskomuksiin, aggressiivisiin konfliktinhallintastrategioihin, uhrikokemuksiin, sosiaaliseen ympäristöön, tulkintoihin tilanteista, tunteiden- ja käyttäytymisen säätelyyn sekä nuorten käsityksiin oikeudenmukaisuudesta. Nuori voi esimerkiksi uskoa aggressiivisuuden olevan tehokas keino saavuttaa haluttuja asioita tai ajatella koston olevan oikeutettua, tai sitten kosto voi toimia hallintakeinona, joka auttaa sopeutumaan ja palauttamaan toimijuuden mahdollisesti traumaattisten kokemusten edessä. Pohdittaessa nuorten väkivallan ehkäisyyn kohdistuvia interventioita, mielestäni tutkimustulokset viittaavat tarpeeseen kehittää moniulotteisia keinoja, jotka huomioivat koston mahdollisena väkivallan motiivina ja ottavat huomioon nuorten yksilölliset haasteet ja väkivaltaisuuden taustasyyt. Ennaltaehkäisevät toimenpiteet, jotka auttavat nuoria käsittelemään vihamielisiä tulkintojaan ja löytämään terveellisempiä tapoja kohdata konflikteja ja vaikeita tilanteita, voisivat olla hyödyllisiä väkivallan ehkäisyssä. Samalla interventioiden tulisi pyrkiä vähentämään nuorten kosta ihailevia tai tukevia asenteita ja edistämään anteeksiantoa sekä proaktiivisia konfliktinratkaisukeinoja, kuten sovinnontekoa. Lisäksi niissä olisi hyödyllistä huomioida mahdolliset neurokognitiiviset poikkeavuudet, jotka vaikuttavat kostamiseen.

Siinä missä kostaminen on riski koston kohteena olevan hyvinvoinnille, on se riski myös kostonhaluisen nuoren omalle hyvinvoinnille: McDonalidin ja Asherin (2018) mukaan kostonha-

kuisuus on negatiivisesti yhteydessä sosiaaliseen menestykseen, ja koston tavoittelu tai toteuttaminen vastauksena vertaisprovokaatioon on yhteydessä aggressiiviseen käytökseen, kaltoinkohteluun ja epäsuosioon joutumiseen vertaisten keskuudessa. Iän myötä lisääntyvän kostonhalun on havaittu ennustavan korkeamman reaktiivisen aggressiivisuuden tasoja, masennusta ja heikompia sosiaalisia taitoja (McDonald & Lochman, 2012). Siten koston kohdistuvat interventiot voisivat toimia samalla keinona parantaa nuorten hyvinvointia.

Tässä tutkielmassa on huomion arvoista, että suurin osa aineiston tutkimuksista käsittelee nuorten kosta reaktiivisen aggressiivisuuden muotona, vaikka se voidaan nähdä myös proaktiivisena väkivaltana, joka on harkittua, tavoitteellista ja kylmäveristä (Book ym., 2019). Huomio paljastaa tutkimusaukon, sillä kosta proaktiivisena toimintana nuorten keskuudessa ei näytä olevan tutkittu paljoakaan. Muutamat seikat aineistossa saattavat viitata siihen, että nuortenkaan keskuudessa kosto ei rajoitu vain reaktiiviseen aggressiivisuuteen. Esimerkiksi Kivivuoren ja kollegoiden (2016) mukaan matala itsehillintä näyttää pienentävän todennäköisyyttä tehdä koston motivoima pahoinpitely. Lowen ja kollegoiden (2022) tutkimuksen perusteella itsehillinnän ja väkivallan välillä havaittiin merkitsevä positiivinen yhteys mallissa, jossa ei otettu huomioon kosta kannattavia uskomuksia, mutta tämä yhteys ei enää ollut merkitsevä, kun koston liittyvät uskomukset otettiin mukaan malliin (Lowe ym., 2022). Nämä tulokset voivat viitata siihen, että kostomotiivinen väkivalta saattaa olla harkitumpaa verrattuna yksipuoliseen aggressioon: kosto harkittuna, suunnitelmallisena ja kylmänä toimintona saattaa osoittaa jopa todella hyvää itsehillintää, kun taas kosto tunteikkaana ja nopeana reaktiona voi viitata itsehillinnän haasteisiin. Koston erottelu reaktiiviseen tai proaktiiviseen väkivaltaan ei ehkä kuitenkaan ole kovin yksinkertaista: tutkimuksissa on osoitettu näiden kahden muodon välinen yhteys, jonka lisäksi Runions ja kollegat (2018) huomauttivat, että niillekin, jotka pysyvät säilyttämään itsehillintänsä provokaation edessä, koston tavoittelu voi olla edelleen reaktiivinen motiivi. Koston tavoittelu voi välittömän koston sijaan säilyä jatkuvana vihankantona ja olla silti reaktiivista väkivaltaa, jolla pyritään vähentämään negatiivisia ja epämiellyttäviä tunteita (Runions ym., 2018).

5.2 Tutkimuksen arviointi ja rajoitukset

Tutkielman aineisto koostuu 14 kansainvälisestä julkaisusta, joten otos on melko pieni ja pohdittavaksi jää, voivatko tulokset siten olla yleistettävissä. Aineiston laatuun on kuitenkin pyritty panostamaan, ja kansainvälisyys, vertaisarviointi ja julkaisufoorumien luokituksen käyttäminen

aineiston valinnan kriteerinä parantaa tutkielman luotettavuutta. Tiukat hakukriteerit puolestaan ovat voineet rajata joitakin oleellisiakin tuloksia pois: etenkin ikähaarukka korkeintaan 18-vuotiaisiin nuoriin asti tiputti osan kiinnostavia tutkimuksia pois. Tämä rajaus oli kuitenkin tutkielman kannalta oleellinen, sillä siinä haluttiin keskittyä juuri nuoriin, ei aikuisiin. Tutkielma ja sen johtopäätökset on tehty omassa kontekstissaan, eikä tuloksia voi siksi suoraa siirtää muihin yhteyksiin. Lisäksi kulttuurin merkitys koston ymmärtämisessä on suuri. Joka tapauksessa katsaus lisää ymmärrystä koston merkityksestä nuorten väkivaltakäyttäytymisen motiivina sekä siitä, millaiset tekijät vaikuttavat nuorten haluun ja taipumukseen kostaa.

Luotettavuusongelmaksi saattaa muodostua pitkittäisen, kvantitatiivisen ja väestötutkimuksen vähyys kostonhalun yhteydestä nuorten väkivaltatekoihin. Tämän lisäksi aineisto koostui lähinnä sellaisista tutkimuksista, jotka osoittivat korrelaatioita, ei syy-seuraussuhteita. Tämä jättää siis mahdollisuuden, että tuloksiin vaikuttaisivatkin jotkin asiat, joita ei ole pystytty ottamaan tutkimuksessa huomioon. Kostonhalua mitattiin usein kyselyiden ja subjektiivisten kokemusten avulla, jolloin nuorten käsitys omista motiiveistaan ja kosta voi vaihdella. Kivivuoren ja kollegoiden (2018) mukaan ihmiset eivät aina tiedä tai tunnista oman käyttäytymisensä syytä. Sen lisäksi rikollisuuden määrää ja muutoksia voi olla vaikeaa tarkastella luotettavasti, koska iso osa rikollisuudesta ei päädy tilastoihin vaan jää piilorikollisuudeksi.

Hyvässä laadullisessa tutkimuksessa kiinnitetään Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan huomiota sen eettisyyteen ja luotettavuuteen. Tutkielmassa on panostettu tiedon raportointiin ja toistettavuuteen, joka parantaa luotettavuutta. Vaikka kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on usein tyypillistä melko vapaamuotoiset tiedonhankintakeinot, tiedonhaku on tässä tutkielmassa toteutettu varsin systemaattisesti ja hakuprosessi sekä tiedonkeruu kuvattu tarkasti. Hakukriteerit ovat tarkkaan harkittuja ja tuottivat sellaisia tuloksia, jotka vastaavat melko hyvin tutkimuskysymyksiin. Samalla tiukkojen kriteerien valinta lisää katsauksen objektiivisuutta, kun tutkijan oma vaikutus vähenee siinä, millaisia tutkimuksia aineistoksi valikoituu. Juuri kysymykset totuudesta ja tiedon objektiivisuudesta nousevatkin esiin tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Validiteettiin liittyen, ajoittain kohtasin tiedonhaussa vaikeuksia erottaa, milloin tutkimus tutkii koston motiiveja ja milloin lisääntyneeseen kostonhaluun tai taipumukseen vaikuttavia taustatekijöitä. Tiukat hakukriteerit ja rajaukset auttoivat kuitenkin erottelussa, ja tutkimuksen tulokset kuvaavat sitä ilmiötä, mitä on ollut tarkoitus tutkia.

Kostamisesta nuorten keskuudessa ei ole vielä kattavasti tutkimusta, ja nuorten kostonhaluun vaikuttavista taustatekijöistä oli aikuisiin verrattuna todella vähän tutkimusta. Esimerkiksi havainnot kulttuurin vaikutuksesta nuorten alttiuteen kostaan jäivät vähäiseksi, samalla kun tutkimusta persoonallisuushäiriöiden ja -piirteiden vaikutuksesta ei löytynyt ollenkaan. Lisäksi tutkimukset nuorten koston käsittelivät kostaan pääasiassa reaktiivisena väkivaltana tai aggressiivisuutena. Aikuisten keskuudessa kulttuurilla ja esimerkiksi narsismilla tai tunnekylmyydellä on havaittu olevan vaikutusta kostonhaluun ja koston toimiin. Näiden huomioiden perusteella uskon kostonhalua ja kostonkäyttämistä lisääviä riskitekijöitä olevan todellisuudessa paljon enemmän, kuin tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella pystyttiin osoittamaan.

5.3 Mahdollinen jatkotutkimus

Mielestäni nuorten väkivaltakäyttämisen ja koston roolin ymmärtämiseksi tarvitaan jatkotutkimuksia, jotka tarjoavat kattavampaa ja syvällisempää tietoa ilmiön monimutkaisiksi havaituista taustatekijöistä. Olisi edelleen tärkeää selvittää tarkemmin ja laajemmin kostonhalua lisääviä riskitekijöitä nuorten keskuudessa. Erityisesti pitkittäistutkimukset ja kvantitatiiviset tutkimukset, jotka voisivat osoittaa syy-seuraussuhteita, olisivat arvokkaita. Lisäksi koska kulttuuriset tekijät ja persoonallisuuden piirteet nuorten kostonhaluun liittyen vaikuttavat jääneen vähemmälle huomiolle, olisi niihin liittyen mielenkiintoista tehdä tutkimusta.

Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia, miten kosto näyttäytyy proaktiivisena aggressiivisuutena nuorten keskuudessa, sillä nykyiset tutkimukset keskittyvät pääasiassa koston reaktiiviseen muotoon. Tämä voisi tuoda esiin uusia näkökulmia nuorten koston tekemiseen sekä myös väkivallan ehkäisyyn. Jatkotutkimukset voisivat myös selvittää, miten interventiot, jotka kehittävät nuorten tunteiden ja käyttämisen säätelytaitoja sekä terveellisempiä konfliktinratkaisukeinoja, voisivat vähentää kostonhalua ja siten väkivaltakäyttämistä.

Lähteet / References

*Aineistoon kuuluvat artikkelit merkattu tähdellä

- Book, A., Visser, B. A., Volk, A., Holden, R. R., & D'Agata, M.,T. (2019). Ice and fire: Two paths to provoked aggression. *Personality and Individual Differences*, 138, 247. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.10.010>
- Danielsson, P. 2022. Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa. Keskusrikospoliisi. Tiedusteluosasto, strateginen analyysi. Saatavilla: https://poliisi.fi/documents/25235045/0/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/5707ff63-fce5-b1a3-83ed-6ae62808adfa/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf/raportti-nuorten-vakivaltarikollisuus-poliisi.pdf?t=1646715994222_
- *Dusing, C. R., DiClemente, C. M., Miller, K. M., Onyeka, C., Murphy, B. N., Richards, M. H., & Moore, A. II. (2019). Aggression among high-risk African American young adolescents: Impact of relational proximity to perpetrators of violence. *Psychology of Violence*, 9(6), 653–663. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1037/vio0000220>
- Ellonen, N. & Peltonen, K. 2020. Tutkijat ehdottavat väkivaltanuorille psykososiaalista hoitoyksikköä. Tampereen yliopisto. Saatavilla: <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/tutkijat-ehdottavat-vakivaltanuorille-psykososiaalista-hoitoyksikkoa>
- Gogineni, R. R., & Fallon, A. E. (2013). The Ubiquitous Nature of Revenge: Biopsychocultural Perspectives. In S. Akhtar & H. Parens (Eds.), *Revenge: Narcissistic Injury, Rage, and Retaliation* (pp. 119–144). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Haapakangas, K., & Kaakinen, M. (2023). Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten väkivaltarikollisuudesta? *Tieto & Trendit*. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/mita-tuoreimmat-tilastot-kertovat-nuorten-vakivaltarikollisuudesta/>
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental Tasks and Education*. New York: Longman.
- Hjelt, Y. (7.12.2021). Alle 15-vuotiaiden väkivalta lisääntynyt huomattavasti, kertovat tilastot – kriminologi: "Tarvittaisiin tutkimusta, mitä siellä on taustalla". *Yle Uutiset*. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-12217116>
- *Jäggi, L., & Kliewer, W. (2016). "Cause That's the Only Skills in School You Need" A Qualitative Analysis of Revenge Goals in Poor Urban Youth. *Journal of adolescent research*, 31(1), 32-58. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1177/0743558415569728>

- Jäntti, M (24.9.2023). ”Nuole mun kenkää!”. Yle Uutiset. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20050784>
- Keskusrikospoliisi. (2023). Nuorten epäilyksi tekemät rikokset ovat lisääntyneet merkittävästi alkuvuodesta. Saatavilla: <https://poliisi.fi/-/nuorten-epailyksi-tekemat-rikokset-ovat-lisaaentyneet-merkittavasti-alkuvuodesta>
- Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K., & Danielsson, P. (2018). *Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- *Kivivuori, J., Savolainen, J., & Aaltonen, M. (2016). The revenge motive in delinquency. *Acta Sociologica*, 59(1), 69–84. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1177/0001699315607969>
- Koskinen, A.L. (10.12.2020). Mikä avuksi nuorten järkyttävään väkivaltaan? Tutkijoiden mukaan taustalla on kolme tekijää, joista esimerkiksi kosta ei ole tarpeeksi ymmärretty. *Yle Uutiset*. Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-11690369>
- *Lowe, C. C., Ellonen, N., Bryan, L. M., & Peltonen, K. (2022). Best Served Cold: Vengeful Attitudes and Violence among Finnish Adolescents. *Deviant Behavior*, 43(2), 163-178. <https://doi.org/10.1080/01639625.2020.1789379>
- *Mathur, A., Bashford-Largo, J., Elowsky, J., Zhang, R., Dobbertin, M., Tyler, P. M., Bajaj, S., Blair, K. S., & Blair, R. J. (2023). Association Between Aggression and Differential Functional Activity of Neural Regions Implicated in Retaliation. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 62(7), 805-815. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2023.01.021>
- *McDonald, K. L., & Asher, S. R. (2018). Pacifists and Revenge-Seekers in Response to Unambiguous Peer Provocation. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(9), 1907–1925. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0767-4>
- McDonald, K. L., & Lochman, J. E. (2012). Predictors and outcomes associated with trajectories of revenge goals from fourth grade through seventh grade. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40(2), 225–236. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1007/s10802-011-9560-0>
- *McDonald, K. L., Salma, S., Sunmi, S., & Gibson, C. E. (2022). Interpretations and revenge goals in response to peer provocations: Comparing adolescents in the United States and Pakistan. *International Journal of Behavioral Development*, 46(6), 555-561. <https://doi.org/10.1177/01650254221121840>

- Mielityinen, L., Kalliokoski, E., Hautamäki, S., & Hakala, V. (2022). Nuoret kostajina: Kosto-orientaation yhteys nuorten tekemään väkivaltarikollisuuteen. *Kriminologia*, 2(1), 22–38. <https://doi.org/10.54332/krim.120336>
- Miller-Slough, R. L., & Dunsmore, J. C. (2016). Parent and friend emotion socialization in adolescence: Associations with psychological adjustment. *Adolescent Research Review*, 1, 287–306. <https://doi.org/10.1007/s40894-016-0026-z>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>
- Moshman, D. (2011). Adolescent rationality and development cognition, morality, and identity (3rd ed.). Psychology Press.
- Nuorisolaki 1285/2016 § 3. Annettu Helsingissä 21.12.2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- *Pasupathi, M., Wainryb, C., Bourne, S., & Posada, R. (2017). Narrative Construction of Morality in Adolescence Among Typically Developing and Violence-Exposed Youth. *Imagination, Cognition & Personality*, 37(2), 178–198. <https://doi.org/10.1177/0276236617733826>
- Recchia, H. E., Wainryb, C., & Pasupathi, M. (2019). "I wanted to hurt her": Children's and adolescents' experiences of desiring and seeking revenge in their own peer conflicts. *Social Development*, 28(4), 840–853. <https://doi.org/10.1111/sode.12370>
- *Recchia, H. E., Wainryb, C., & Posada, R. (2020). The Juxtaposition of Revenge and Forgiveness in Peer Conflict Experiences of Youth Exposed to Violence. *Journal of Research on Adolescence*, 30(4), 956-969. <https://doi.org/10.1111/jora.12573>
- Reid-Quinones, K., Kliwer, W., Shields, B. J., Goodman, K., Ray, M. H., & Wheat, E. (2011). Cognitive, affective, and behavioral responses to witnessed versus experienced violence. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81, 51–60. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01071.x>
- Runions, K. C., Salmivalli, C., Shaw, T., Burns, S., & Cross, D. (2018). Beyond the reactive-proactive dichotomy: Rage, revenge, reward, and recreational aggression predict early high school bully and bully/victim status. *Aggressive Behavior*, 44(5), 501-511. <https://doi.org/10.1002/ab.21770>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.

- Scarpa, A., & Raine, A. (1997). Psychophysiology of anger and violent behavior. *Psychiatric Clinics of North America*, 20(2), 375-394. [https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(05\)70318-X](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(05)70318-X)
- *Schwarzenbach, A., Tankebe, J., & Oberwittler, D. (2023). In Their Own Hands: Young People and Self-Justice Retaliation in Germany. *Crime & Delinquency*, 69(1), 121-151. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1177/0011128720948032>
- Steinberg, L. (2004). Risk-taking in adolescence: What changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021, 51–58. <https://doi.org/10.1196/annals.1308.005>
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(2), 69-74. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2004.12.005>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. *Vahva ja välittävä Suomi: Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023*. urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8
- *von Salisch, M., & Zeman, J. L. (2018). Pathways to reciprocated friendships: A cross-lagged panel study on young adolescents' anger regulation towards friends. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 673-687. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0683-7>
- *White, S. F., VanTieghem, M., Brislin, S. J., Sypher, I., Sinclair, S., Pine, D. S., Hwang, S., & Blair, R. J. (2016). Neural Correlates of the Propensity for Retaliatory Behavior in Youths With Disruptive Behavior Disorders. *The American Journal of Psychiatry*, 173(3), 282. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2015.15020250>
- Wohlin, C. (2014). Guidelines for snowballing in systematic literature studies and a replication in software engineering. Proceedings of the 18th International Conference on Evaluation and Assessment in Software Engineering. Article 38. ACM Digital Library. <https://doi.org/10.1145/2601248.2601268>
- World Health Organization. (2023). Definition and typology of violence. Saatavilla: <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>
- *Zhao, X.-Y., & Zheng, S.-J. (2024). The effect of peer victimization on adolescents' revenge: the roles of hostility attribution bias and rumination tendency. *Frontiers in Psychology*, 14, 1255880. <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.3389/fpsyg.2023.1255880>
- *Zhao, X., Zheng, S., & Wang, Z. (2023). The relationships between peer victimization, hostile attribution bias, and revenge: A latent profile analysis. *Social Behavior and Personality*, 51(10), 1–10. <https://doi.org/10.2224/sbp.12688>